

vaste werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen 's Rijks zeemacht en op 's Rijks werkvaartuigen, die in het tijdsverloop tusschen de invoering der wet van 24 Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 92) en de in werkingtreding der wet van den

(*Staatsblad* n°.

) zijn in dienst gekomen, op het tijdstip van inwerkingtreding der laatstgenoemde wet den leeftijd van twintig jaren hebben bereikt en op of na dat tijdstip eervol worden ontslagen, voor zoover zij niet reeds op grond van art. 2 der eerstgenoemde wet aanspraak op pensioen hebben. f 17 000,00

Artikel 69. Pensioenen en onderstanden aan het loodspersoneel en aan de weduwen en kinderen, ingevolge de wetten van 20 Augustus 1859 (*Staatsblad* n°. 94), van 30 April 1863 (*Staatsblad* n°. 41) en van 27 April 1876 (*Staatsblad* n°. 92) 100 548,10

Artikel 70. Tijdelijk te verleen pensioenen en onderstanden 12 000,00

Artikel 71. Wachtgelden aan gewezen burgerlijke ambtenaren 3 017,00

Artikel 72. Kosten van medailles, eeresabels en andere onderscheidingsteekenen en van gratificatiën aan de toekennning van medailles verbonden. . . 3 000,00

Artikel 73. Gratificatiën en schadevergoeding aan de minderjarige kinderen van wijlen A. GOEDHART. 4 600,00

— f1 288 215,10

Vide AFDEELING.

Onvoorziene uitgaven.

Artikel 74. Onvoorziene uitgaven . . . 60 000,00

f13 385 542,76*

en alzoo tot een bedrag van *dertien millioen driehonderd vijf en tachtig duizend vijfhonderd twee en veertig gulden zes en zeventig en een halve cent.*

Artikel 2.

Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der *artikelen* 4, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 61a 62, 63, 66, 67, 68, 68a, 69, 70, 71 en 72 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk, ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van art. 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit *artikel 74* van dat hoofdstuk worden aangevuld.

Artikel 3.

Op *artikel 74* van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangewezen de tot het dienstjaar 1888 behorende uitgaven, het voormeld Departement betreffende,

die hare omschrijving niet vinden in een der andere *artikelen* van dat hoofdstuk.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Marine,

[2. 2.]

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Alvorens over te gaan tot de toelichting van de Marinebegrooting voor het dienstjaar 1888, wenscht de ondergeteekende als zijne meening omtrent de eischen die aan de Nederlandsche zeemacht kunnen en behooren te worden gesteld, het navolgende aan te geven.

De maritieme middelen ter verdediging, dat is in hoofdzaak het drijvend materieel voor 's lands defensie, moet dienen om in samenwerking met de landmacht den vaderlandschen bodem te verdedigen en in sommige gevallen beschouwd worden als aanvulling der verdedigingsmiddelen te land.

Wij bezitten thans daarvoor 4 ramschepen, 12 monitors, 31 stoomkanonneerbooten, 5 riviervaartuigen, 20 kleine en 6 groote torpedobooten gereed en 4 in aanbouw, het raderstoomschip *Valk* en 4 loodsstoomers, welke 5 laatstgenoemden voor sommige bijzondere diensten geschikt zijn.

Hoewel voornoemd materieel, behalve de riviervaartuigen en torpedobooten, hetzij door lichte pantseringen mindere zeewaardigheid, hetzij door onvoltoende vaart, gemis aan torpedo-bewapening enz., min of meer als verouderd wordt beschouwd, kan het toch nog vele jaren dienst doen voor de defensie, wordt het geregeld voor oefeningen gebruikt en is het zijne plaats aangewezen in het natuurlijk geheime plan van verdediging en waar mogelijk van aanval door zee- en landmacht in gemeen overleg opgemaakt tot verdediging onzer toegangen en zeegaten.

Ondergeteekende erkent de wenschelijkheid het voornoemd materieel geleidelijk aan te vullen door materieel dat aan de eischen van het oogenblik voldoet. Daartoe komen in aanmerking de groote of zeegaande torpedobooten, die voor een land als Nederland eene groote verweerkraft daarstellen, tot verdediging der zeegaten en toegangen, ophouden, verontrusten en vernielen van den vijand. Ondergeteekende rekent dat er van deze booten nog 16 zullen noodig zijn, tot meer afdoende bezetting van de toegangen tot de Zuiderzee, het Nieuweliep, den Nieuwen Waterweg, de Goereesche zeegaten en IJmuiden.

Met het oog evenwel op de zich elkander snel opvolgende wijzigingen en nieuwe vindingen op dat gebied, en tevens rekening houdende met de geldelijke eischen, wenscht hij den aanbouw over 8 jaren te verdeelen.

Ondergeteekende meent dat, hoewel wij een voldoende aantal voor de verdediging bruikbare vaartuigen moeten hebben, en er op behooren te rekenen deze vloot steeds, zoo wat personeel als materieel aangaat, gereed te doen zijn, daarom niet uit het oog mag worden verloren het andere deel der marine voor de opleiding en oefening der opvarenden, het aankweeken en ontwikkelen van militairen geest, onversaagdheid en onderlinge samenwerking, het vertoonen onzer vlag ook in verre gewesten, waar die vlag nog altijd blijft geliefd en in eere wordt gehouden, en welk vlagvertoon tevens de belangen dient van den handel, onlusten voorkomt en het gezag bevestigt, dikwijls zonder geweld te moeten uitoefenen.

Voor dat doel bezitten wij thans 8 stoomschepen 1ste klasse, 1 stoomschip 3de klasse, 4 stoomschepen 4de klasse en 2 ramtorenschepen.

Onder de 8 1ste klasse behooren de houten stoomers *Van Galen* en *Zilveren Kruis*, die reeds 15 en 18 jaar oud

zijn, doch bij voldoende onderhoud nog eenige jaren kunnen dienst doen.

Van de overige hierbedoelde bodems is het stoomschip 3de klasse *Alkmaar* een composiet schip van 1874, terwijl de tien anderen allen jonger en van ijzer zijn en nog minstens 15 jaren kunnen dienen.

Wat de 2 ramtorenschepen betreft, de diensten die men er van heeft of kan verwachten voor onze marine zijn gering, terwijl zij de begroting aanmerkelijk bezwaren, door langdurige en vooral in Indië kostbare herstellingen en voorzieningen.

Ondergeteekende meent dat men deze schepen, zoodra zij door betere schepen vervangen zijn, in de reserve behoort te brengen, terwijl zij te zijner tijd nog als wacht-schepen kunnen dienstig zijn.

Voor versterking der vloot acht ondergeteekende ten zeerste noodig vier groote schepen, gebouwd en gewapend volgens de tegenwoordige eischen, zoodat zij met vertrouwen voor de bescherming en behartiging der algemeene belangen van het Rijk in en buiten Europa kunnen worden bestemd.

Het type, dat ondergeteekende zich in dezen voorstelt, is een oorlogsschip van p. m. 4000 ton waterverplaatsing, met een minimum eisch van snelheid van 18 mijl en een maximum diepgang van 63 d.M., beschermend dek, zeer handige beweging, bescherming voor de bemanning, torpedo-inrichtingen en electrisch licht, en passende in een cijfer van ongeveer 2½ miljoen gulden.

Behalve beschermde opstelling van het geschut en de telegrafien, munitie-aanvoer en commandotoren, is ondergeteekende van oordeel, dat zoodanige schepen geen eigenlijk gezegde pantserschepen behoeven te zijn. Liever dan daarvoor groote sommen aan te vragen, wil hij de kracht van aanval en verdediging vermeerderd zien door snelheid en vlugge manoeuvre van het schip, waardoor men des noodig zelf den afstand kan bepalen en naar omstandigheden eventueel het gevecht kan aannemen of ontwijken.

Zware pantsers zijn zijns inziens ongewenscht, niet alleen door de enorme buiten ons bereik liggende kosten, maar tevens, omdat men zich naar zijn oordeel daarmee aan een gevaarlijk avontuur zou wagen.

De verticale pantsering toch die, ondanks verbetering der samenstelling van het materieel, met het oog op de steeds toenemende waterverplaatsing van het schip, zijne grens nabij schijnt, heeft naar het oordeel van ondergeteekende geene toekomst.

Zij schijnt reeds geslagen door het nog immer toenemend verbeterd, verder dragend, juistere treffend en meer doordringend geschut in verband met de grootere aanvankelijke snelheid, de verbetering en de verlenging der projectielen, waardoor de doorboring der pantsers wordt vergemakkelijkt en dan ook de aarzeling wordt verklaard van de groote natien, die er niet dan schoorvoetend mede voortgaan, waarschijnlijk omdat de eene natie de andere meent te moeten volgen.

Een ernstig zeegevecht, waarbij over de werkelijke waarde der gepantserde schepen kon worden geoordeeld, heeft nog nergens plaats gehad, terwijl daar, waar dergelijke, dikwijls moeilijk te behandelen schepen in het vuur zijn geweest, bij Lissa, op de kust van Peru en in den Turksch-Russischen oorlog, zeer kostbare pantserschepen in korten tijd verloren gingen zonder diensten van betekenis te hebben bewezen.

De kosten van dergelijke groote pantserschepen klimmen reeds tot ongeveer 13 miljoen gulden voor een enkel schip, dat ondanks zijne groote kostbaarheid en alle voorzorgen door enkele torpedo's in weinige oogenblikken kan worden vernield.

Ondergeteekende wenscht het voorgestelde schip te laten bouwen en in zijn geheel gereed te doen afleveren binnen een bepaalden tijd en tegen een bepaalden prijs, door een dier buitenlandsche firma's van naam, die reeds hebben getoond schepen als de bedoelde te kunnen maken.

Hij had zeer gewenscht reeds dadelijk dien aanbouw hier te lande te kunnen opdragen aan een der groote particuliere inrichtingen, doch meende met het oog op de vele eischen die de nieuwe tegenwoordige groote schepen in hunne constructie stellen en waaromtrent hier de noodige ervaring nog wordt gemist, dit niet te mogen wagen.

Beperving van het gewicht door lichtere afmeting en

betere samenstelling, zoo wat schip als werktuigen aan gaat, zijn ook elders slechts na veel schade en teleurstellingen verkregen.

Van zes groote firma's in Engeland en eene in Frankrijk zijn reeds voorloopige plannen en prijsopgaven verkregen.

Komt de zaak tot stand, dan zal worden bedongen dat de plannen en de werkteekeningen voor de Regeering worden beschikbaar gesteld, ten einde de volgende schepen hier te lande te doen bouwen, met dien verstande, dat van verbeteringen, die inmiddels elders mochten blijken proefhoudend te zijn, gebruik kan worden gemaakt, dewijl ondergeteekende meent dat elk schip eene verbetering behoort te zijn op zijn voorganger.

Voor Oost-Indië meent ondergeteekende dat een auxiliair eskader van minstens 4 groote schepen vooralsnog gewenscht is, om te worden gebruikt bij de verdediging tegen een buitenlandschen vijand en ter behartiging der algemeene belangen.

Voor West-Indië kan worden volstaan met een stoomschip 1ste klasse te Curaçao en een stoomschip 4de klasse te Suriname, die jaarlijks moeten worden afgelost, inmiddels voortdurend oefeningstochten behooren te maken en op de heen- of terugreize de vlag op de Oost- en Westkust van Afrika en elders kunnen vertoonen.

Ondergeteekende is van oordeel dat de meest mogelijke gelegenheid tot oefening in uitgebreiden zin moet worden gegeven aan alle opvarenden.

Zonder een geoefend en samenwerkend personeel toch, heeft het uitstekendst materieel slechts geringe waarde, en een oorlogsschip mag eerst dan ten volle voor zijne taak berekend worden geacht, wanneer het reeds eenigen tijd in dienst is geweest.

De schepen en het personeel behooren bij voorkeur Oceaan-reizen te maken en niet dan bij groote en gemotiveerde uitzondering door het kanaal van Suez naar Indië te gaan.

Voor oefening van officieren en verder personeel op den Oceaan, waarmee tevens vlagvertoon gepaard gaat, dienen thans hoofdzakelijk de stoomschepen der 1ste klasse *Zilveren Kruis* en *Van Galen*, terwijl voor gelijk doel mede kunnen worden benuttigd de stoomschepen der 1ste klasse *Atjeh*, *Tromp*, *Koningin Emma*, *De Ruyter*, *Van Speyk* en *Johan Willem Friso*.

Voor de opleiding, oefening enz. der adelborsten, machinisten, bootsmansleerlingen, kanonniers, torpedisten, zee-miliciens en jongens dienen de fregatten *Evertsen*, *Admiraal Van Wassenaer*, *Anna Paulowna*, de korvetten *Nautilus*, *Urania* en *Astrea*, de brikken *Ternate*, *Castor* en *Pollux*, de kanonneerbooten n°. 7 en n°. 16, de drijvende batterij *de Salamander* en de oud-stoomschepen *Marnix*, *Het Loo* en *Vulkaan*, die alle in de eerste jaren bij behoorlijk onderhoud bruikbaar en voldoende worden geacht.

De beide opleidingsschepen *Wassenaer* en *Anna Paulowna* tellen samen op 1 Juli 1887 nog 603 jongens, de kweek-school te Leiden 134 en het wachtschip te Willemsoord 41 jongens in opleiding.

Doordat het getal nieuwelingen jaarlijks kleiner kan worden, nu het aantal bevaren matrozen (gasten) steeds toenemende zal zijn, wat ook tot strengere keuring en hoogere eischen bij de aanneming aanleiding geeft, zal men het daarheen trachten te leiden, dat in 1883 met één opleidingsschip kan worden volstaan.

Tot geregelde aflossing der 2 stoomschepen der 1ste klasse in Oost-Indië en van dat te Curaçao zijn drie schepen van gelijk charter, die, zooals reeds gezegd is, ook voor oefeningstochten enz. gebezigd kunnen worden, aanwezig, en die bij voldoende onderhoud nog vele jaren kunnen dienst doen.

Voor Suriname zijn beschikbaar 3 stoomschepen 4de klasse, waarvan 2 elkander jaarlijks aflossen en intusschen op de Oost- of Westkust van Afrika en elders de vlag vertoonen en de handelsbelangen bevorderen, terwijl het 3de voor reserve als anderszins beschikbaar blijft.

De stoomschepen 3de en 4de klasse *Alkmaar* en *Aruba* blijven bestemd voor verschillende diensten en tevens als reserve voor de politie bij de visscherij, terwijl voor dat laatste bovendien wordt voorgesteld een daarvoor uitsluitend ingericht en bestemd stalen schip te doen bouwen, dat met p. m. 42 opvarenden zal kunnen volstaan, met 4 lichte stukken zal zijn gewapend en 9 à 10 mijl zal moeten loopen.

Ondergeteekende zal er naar blijven streven, waar mogelijk, verdere vereenvoudiging in te voeren en bezuiniging te betrachten en te doen betrachten.

Hij is echter, zooals reeds gezegd, bepaald overtuigd, dat zonder verwijl en gedurende eenige jaren onafgebroken zal moeten worden voortgegaan met vervanging en aanvulling van het materieel, en wel, zooals vorengesegd, in de eerste plaats met een type van ons passende oorlogsschepen en van zeegaande torpedobooten.

Een bepaald programma op te geven acht hij, wat de details betreft, niet wel doenlijk door de voortdurende wijzigingen welke het drijvend materieel, de werktuigen en de bewapening ondergaan. De feiten toch dwingen al spoedig om daarvan af te wijken, zooals in Frankrijk in de laatste tien jaren reeds tot drie malen toe is gebleken.

In hoofdzaak echter zullen achtereenvolgens dienen te worden gebouwd:

4 schepen als het voorgestelde, met dien verstande, dat bij elk volgend schip rekening zal worden gehouden met hetgeen de ervaring en nieuwe vindingen voor dergelijke types hebben geleerd;

16 zeegaande torpedobooten.

De kosten der 4 groote schepen kunnen op f 10 400 000 en die der 16 torpedobooten op f 2 400 000 worden geraamd, terwijl voor den duur van aanbouw van een en ander acht jaren wordt gerekend.

Wat de Rijkswerven betreft is de verre toekomst naar de meening van ondergeteekende één enkele werf te Amsterdam als werf van herstelling en maritiem arsenaal, waarbij ook personen worden opgenomen uit de actieve zeemacht, die nog geschikt en niet te oud zijn om van hunne praktische kennis en ondervinding partij te blijven trekken.

Wat de werven te Willemsoord en te Hellevoetsluis aangaat, zoolang de vaarwegen naar Amsterdam niet geschikt zijn voor snel vervoer bij onmiddellijke mobilisatie van de vaartuigen, bestemd voor de verdediging, zal er gelegenheid tot conservatie en onderhoud in het Noorder- en in het Zuiderfrontier moeten blijven.

De stelling te Helder verzekert aan onze schepen, die bij een aanval buitengaats zijn om den vijand te veront- rusten en schade toe te brengen, een terugtocht als zij worden teruggedrongen.

Hoogstbezwaarend zal het voor een vijand zijn om den Helder zóó in te sluiten, dat zeegaande torpedobooten 'snachts eene blokkade niet forceeren. Een uitval der torpedovloot, steunende op een paar daarvoor geschikte schepen, kan een transportvloot met troepen onmachtig maken.

Eene verplaatsing van de werf te Hellevoetsluis naar een meer binnenwaarts gelegen geschikt punt, zou, in afwachting dat die werf naar Amsterdam kan worden overgebracht, gewenscht zijn. Een onderzoek hieromtrent ingesteld leerde echter, dat de geldelijke opoffering daarvoor noodig te groot zou wezen.

Men verlieze echter niet uit het oog, dat Hellevoetsluis niets meer is dan eene werf van conservatie en aanmaak van enkele artikelen voor den voorraad, terwijl de betekenis dier inrichting ophoudt, zoodra bij mobilisatie de schepen zijn in dienst gesteld, en geen vijand zich ter wille van het bezit of de vernieling aan de gevaren zal wagen, die aan een aanval in onbekende gevaarlijke vaarwaters, waar tonnen en bakens zijn weggenomen, lichten gedooft en versperringen geplaatst, zijn verbonden.

Ondergeteekende is niet van voornemen groote schepen op 's Rijks werf te Amsterdam te doen bouwen.

Dit schijnt reeds daarom minder raadzaam, dewijl daar geene gelegenheid bestaat tot den aanmaak van stoomwerktuigen, welke thans ieder oorlogsschip behoeft, en het zeer gewenscht wordt geacht, althans bij groote schepen, schip en werktuigen in ééne hand te doen daarstellen.

Bij nieuwen bouw kan alles in zijn geheel worden bepaald en gecontracteerd, terwijl het toezicht op de deugd der materialen en der samenstelling dagelijks en onafgebroken kan worden gecontroleerd door de ingenieurs, officier-machinisten en daarvoor geschikte mindere geëmployeerden, terwijl men meer zeker is van den tijd waarin en de kosten waarvoor het geheel gereed zal zijn.

Ondergeteekende acht het echter bepaald raadzaam, de

gelegenheid te behouden tot het doen van herstellingen met eigen krachten, zoo ter wille der confectie en der duurzaamheid van sommige herstellingen, die veel tijd, overleg en bijzondere zorg vereischen en bij welke het gemis dier eigenschappen groote teleurstellingen kan opleveren, als met het oog op onze onafhankelijkheid van particulieren en de onmogelijkheid om in menig geval den omvang der herstelling en dus de kosten voldoende juist te ramen.

Bij geene zaak wellicht hebben kleine verzuimen of minder goet duurzaam werk soms gewichtiger gevolgen dan bij schepen, en het is eene dwaling, vooral bij herstellingen, alleen te letten op de eerste uitgaaf.

Dit neemt niet weg, dat in die gevallen, waar de aard van het werk dit toelaat en men vrij zeker kan ramen, men zich tot particulieren kan wenden.

Ondergeteekende ziet ook niet in, dat het Rijk, wat het werk betreft, duurder behoeft te werken dan particulieren, indien er slechts gezorgd worde dat bekware werklieden, in geen grooter aantal dan noodig is, onder goed toezicht onafgebroken in hun eigen vak werkzaam zijn.

De algemeene onkosten zullen natuurlijk altijd betrekkelijk hoog zijn, maar men vergete niet, dat deze toch voor een goed deel blijven bestaan door den aard der werf als oorlogsinrichting, en men dus de kosten van het werk op zich zelf moet beoordeelen.

Ondergeteekende vermeent, dat de belangen der zeemacht het best gediend zijn met niet dan in zeer bijzondere gevallen omvangrijke en kostbare wijzigingen te doen uitvoeren aan minder goed geslaagde of verouderde schepen.

Te zijner tijd nieuw, goed en doelmatig materieel aan te schaffen en dit met overleg te gebruiken en te onderhouden is naar zijn inzien de ware zuinigheid.

Vroeger toen de schepen veel eenvoudiger waren ingericht, zéér veel minder kosten en weinig slijtage hadden, behielden zij eene betrekkelijke waarde, als zij voor verderen dienst werden ongeschikt verklaard. Thans nu de eischen zooveel hooger zijn en zij enorme sommen behoeven voor aanbouw en onderhoud, hebben zij veel slijtage en geen waarde van eenige betekenis bij afkeuring.

Van bovenomschreven denkbeelden uitgaande, is de begroting voor het dienstjaar 1888 ontworpen en daarbij zorgvuldig overwogen wat behoorde te worden gevraagd, wat vroolooptig achterwege kon blijven, waar met lagere ramingen kon worden volstaan, welke bedragen daarentegen moesten worden verhoogd om overschrijding der fondsen te voorkomen.

Door een en ander is het eindcijfer geklommen tot het bedrag van f 13 385 542,76³, derhalve f 1 044 937,06³ hooger dan het eindcijfer van de definitieve begroting voor het dienstjaar 1887.

Bij de hieronder volgende toelichting der afleelingen en in den toelichtenden staat der begroting zal men dit verschil breedvoerig zien verklaard.

Hier vinden echter de algemeene opmerkingen hare plaats: dat in 1887 weinig of niets tot versterking van het materieel der zeemacht werd gedaan; dat de raming voor het personeel in die begroting te laag is gesteld en zeer waarschijnlijk een tekort zal opleveren; dat onder het eindcijfer een bedrag van f 1 833 072,66³ is begrepen voor de afdeeling loodswezen, betonning, bebakening, verlichting en hydrographie, zaken meer op de scheepvaart in het algemeen dan op de marine betrekking hebbende en dat tegenover de uitgaven op het Vide hoofdstuk der Staatsbegroting staan verschillende inkomsten die, blijkens de Staatsrekeningen, bedragen hebben in de jaren:

1882 een totaal bedrag van f 1 253 064,88,

1883 » » » » 1 235 752,22³,

1884 » » » » 1 242 633,15³.

De ondergeteekende is na ernstig onderzoek van meening, dat in de eerste jaren met geen lager eindcijfer kan worden volstaan.

Iste AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 360 345 tegen

f 362 395 voor 1887 toegestaan, welk verschil een gevolg is van vermindering van:

Art. 3. Bezoldiging van officieren bij het Departement, met	f 300
Art. 7. Bezoldiging van het korps ingenieurs, met	1 750
Totaal minder	f 2 050

De oorzaak dezer verschillen is in den toelichtenden staat omschreven.

Aan de bij de behandeling der loopende begrooting gedane toezegging, om in eene volgende begrooting art. 5 te splitsen, heeft ondergeteekende gemeend vooralsnog niet te moeten voldoen, aangezien het hem bij nadere overweging voorkwam, dat het vermoedelijk met de verlangde splitsing beoogde doel, namelijk te verhinderen dat sommen voor de ééne werf toegestaan, voor eene andere zouden kunnen gebruikt worden, even goed en met minder administratieven omslag bereikt wordt door, zooals thans bij artt. 5, 6 en 7 is geschied, de cijfers voor de onderdeelen ook in de begrootingswet op te nemen.

De Algemeene Rekenkamer ziet dan toe, dat de onderdeelen elk op zich zelf niet worden overschreden (zie bladz. 10 van de Memorie van Beantwoording behorende bij hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor 1882), terwijl het meerdere werk, dat zoowel voor het Departement van Marine als voor dat van Financiën en voor de Algemeene Rekenkamer uit de vermeerdering der begrooting met een zestal artikelen voort zou vloeien, wordt vermeden.

IIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 4 855 940 tegen f 4 270 565 voor 1887 toegestaan, hetgeen wordt veroorzaakt door verhoogingen van:

Art. 13. Aanbouw bij particulieren, met f	680 000
Art. 17. Scheepstoomwerktuigen, met	15 900
Art. 18. Steenkolen, met	23 000
Art. 21. Werkvaartuigen enz., met.	2 600
Art. 22. Bouwwerken, met	14 550
Art. 24. Werfstoomwerktuigen, met	24 640
Totaal meer	f 896 690

waartegenover eene vermindering van:

Art. 12. Materialen, zonder hout en steenkolen, met	f 41 500
Art. 14. Hout, met	19 650
Art. 15. Geschut enz., met	1 000
Art. 16. Projectielen enz., met	11 800
Art. 20. Arbeidsloonen, met	227 505
Art. 23. Onderhoudswerken, met	9 860
Totaal minder	311 315
Blijft meer	f 585 375

Uit het vergelijkend overzicht betreffende de sommen voor deze afdeeling thans aangevraagd en voor 1887 toegestaan, als bijlage bij deze Memorie gevoegd, blijkt dat:

voor aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen wordt gevraagd f 1 572 200, derhalve f 690 600 meer dan voor 1887 werd toegestaan;

voor herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst f 1 371 235 wordt gevraagd, derhalve f 39 735 meer dan voor 1887 toegestaan;

voor conservatie van reserveschepen en hunne uitrustingsgoederen f 172 950, derhalve f 3850 minder dan voor 1887;

voor aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad f 479 625, derhalve f 37 825 minder dan voor 1887;

voor aanschaffing, wijziging en herstelling van geschut, torpedo's, handwapenen en munitie f 768 500, derhalve f 12 800 minder dan voor 1887;

voor aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aanbouw, herstelling en onderhoud van werfoprichtingen, werkvaartuigen en gebouwen f 356 560, derhalve f 67 815 minder dan voor 1887;

voor algemeenen dienst en proefnemingen f 334 870 derhalve f 22 670 minder dan voor 1887.

Hieruit volgt, dat het hooger eindcijfer dezer afdeeling hoofdzakelijk te wijten is aan ruimere aanvraag van gelden voor nieuwen aanbouw en voor een deel ook aan meerdere behoefte voor herstellingen van schepen.

Op alle andere rubrieken is de uitgaaf minder.

De sommen voor nieuwen aanbouw gevraagd belopen een bedrag van f 850 000, op art. 13 gebracht, als eerste termijn voor den bouw van een schip, geschikt voor de bescherming van het Rijk in of buiten Europa; voorts een bedrag van f 120 000, op hetzelfde artikel, ten behoeve van een stoomscheepje tot bewaking der visscherij in de Noordzee. Voorts is op artt. 12, 14, 17 en 20 het noodige aangevraagd voor de voleindiging van den bouw der twee torpedobooten, waarvoor de helft reeds in 1887 was toegestaan, en voor den bouw van twee nieuwe torpedobooten op 's Rijks werf te Amsterdam, voor haar geheel.

De herstellingen en voorzieningen aan bestaande schepen zijn, zoo mogelijk nog meer gedetailleerd dan in de definitieve begrooting voor 1887, zoo goed mogelijk geraamd, hetzij naar hetgeen reeds te voorzien is, hetzij naar de ervaring van vorige jaren; uit den aard der zaak kunnen deze werkzaamheden echter meê- of tegenvallen.

De eenigszins belangrijke posten betreffen:

voor Amsterdam, de voltooiing der verwapening van het ramschip *Buffel*, de geheele verwapening van den monitor *Haai* en de beëindiging der herstelling van het schroefstoomschip *Suriname*, in 1887 uit West-Indië teruggekomen;

voor Willemsoord, eene belangrijke herstelling met ketelverwisseling van het schroefstoomschip *Koningin Emma der Nederlanden* en eene herstelling van het zusterschip *Tromp*, na terugkomst respectievelijk uit West- en Oost-Indië.

Met de *Buffel* en de *Haai* zal de verwapening van alle gepantserde schepen voor de kustverdediging beëindigd en zullen deze dus alle van geschut van 28 cM. A. voorzien zijn. In 1888 zullen nog 2 kanonneerbooten groot en 4 klein model verwapend worden.

De *Suriname* zal, na de herstelling, van nieuwe stoomketels en compoundwerktuigen zijn voorzien, en weder geruimen tijd dienst kunnen verrichten.

De schepen van het type *Atjeh* komen nu gaandeweg voor nieuwe ketels in aanmerking; de *Atjeh* krijgt deze reeds in dit jaar, de *Koningin Emma* in 1888. Men hoopt dat die van de *Tromp* in voldoende staat zullen zijn om het schip, na terugkomst uit Indië, in dienst te kunnen houden en eene oefeningsreis te laten maken. Tal van overwegingen hebben in 1887 doen zien, dat, ten gevolge van den grooten diepgang dezer schepen, het gebruik van dokken en de moeilijkheid voor particuliere aannemers om herstellingen te ramen, de herstelling van de *Atjeh* op de meest oeconomische wijze kan geschieden op 's Rijks werf te Willemsoord; in verband hiermede is ook die van de *Koningin Emma* voor Willemsoord uitgetrokken.

Voor andere bijzonderheden betreffende de schepen kan

naar den uitgewerkten en toelichtenden staat worden verwezen.

Met de thans aangevraagde gelden voor aanschaffing van kanonnen voor de verwapening van materieel loopt deze buitengewone uitgaaf af.

Wanneer de thans bestelde kanonnen van 3,7 c.M. gereed zijn, zal het beschikbaar aantal 136 bedragen, zoodat, indien de daarvoor op deze begrooting gevraagde gelden worden toegestaan, de voorraad op 181 stuks wordt gebracht. De bestemming dier kanonnen is als volgt:

20 torpedobooten k.m.	20
10 idem g.m.	20
30 stoomkanonneerbooten	60
4 ramschepen	16
12 moniters	24
2 ramtorenschepen	8
6 schroefstoomschepen 1ste klasse, type <i>Atjeh</i> .	48
opleidingsschepen	3
1 riviervaartuig	2
ter vervanging van getr. kan. van 5 c.M. . .	44
Totaal	245

Na het jaar 1888 zullen van deze soort kanonnen dus nog 64 stuks noodig zijn.

Op art. 18 wordt eene ronde som van f 250 000 voor aanschaffing van steenkolen gevraagd, ten einde, behalve voor het gewone verbruik, ook eenige gelden te kunnen bestemmen tot geleidelijke aanvulling van een normalen, tot oorlogsgebruik bestemden, voorraad. Hoewel reeds in vorige jaren telkens het voornemen daartoe bestond, kon slechts in geringe mate daaraan gevolg worden gegeven, omdat de gelegenheid tot opslag ontbrak. Thans wordt bedoeld een gedeelte der Lijnbaan te Amsterdam daarvoor te gebruiken, zoo noodig te Willemsoord, op het terrein der werf, eene voormalige exercitietent te gebruiken tot overdekking, en een gedeelte van den voor het Zuiderfrontier benodigden kolenvoorraad op te slaan te Rotterdam. Het werfgebruik kan, in verband met de ondervinding van het jaar 1886, lager geraamd worden dan vroeger.

Art. 22 bevat belangrijke memorieposten, waarvoor, mogelijk in den loop van het dienstjaar, gelden zullen kunnen worden aangevraagd.

Voor het projectielenmagazijn in de stelling Amsterdam, waaraan sedert langen tijd behoefte bestaat, is een terrein bestemd in polder VIII, nabij het zijkanaal H. van het Noordzeekanaal, aan het Rijk behoorende. Over de oprichting worden nog onderhandelingen gevoerd met het gemeentebestuur van Amsterdam.

Betreffende het magazijn voor schietkatoen is het voornemen, dit te plaatsen op Rijk grond aan het Noordzeekanaal, nabij de inschietplaats voor vischtorpedo's; ook hierover hebben nog onderhandelingen plaats.

Hetzelfde is het geval ten aanzien van eene bergplaats voor steenkolen te Rotterdam hierboven bij art. 18 besproken.

De vermeerdering van het aantal groot model torpedobooten maakt daarstelling van meerdere hellingen noodzakelijk.

Hiervoor bestaat te Willemsoord gelegenheid, door gedeeltelijke wijziging van de mastenloods, die veel grooter is dan tegenwoordig vereischt wordt. Voor de aangevraagde som zullen de voorbereidende werkzaamheden kunnen plaats hebben en een paar hellingen worden daargesteld, terwijl vervolgens het maken van meerdere hellingen voor betrekkelijk minder kosten zal kunnen geschieden.

Aan berging voor projectielen bestaat te Hellevoetsluis behoefte, ten gevolge van nieuwe bewapening van schepen voor de kustverdediging. De gelegenheid zal daartoe op de werf worden daargesteld, nabij de reeds bestaande. De

daarin te bergen projectielen worden bij mobilisatie der vloot aan boord der schepen overgebracht. In oorlogstijd is zij dus ontruimd.

De onderhoudswerken in art. 23 voorkomende, zijn niet, als in de vorige begrooting, gespecificeerd geworden, omdat zulk eene specificatie tot eene zeer hooge raming leidt. Terwijl de gewenschte en waarschijnlijk benodigde herstellingen van belang aan het Departement van Marine bekend zijn, wordt voor elke directie eene daarmede verband houdende ronde som aangevraagd, waaruit tevens zal moeten gekweten worden de aannemingssom van kleine herstellingen, aan particulieren uit te besteden, die vroeger door het werf personeel werden verricht. In verband hiermede zijn de posten sub *h*, in de artt. 12, 14 en 20, lager geraamd dan vroeger. Men verwacht op deze wijze bezuiniging in het onderhoud te verkrijgen.

Betreffende de samenstelling der begrooting van deze afdeeling kan nog worden opgemerkt, dat thans getracht is, de kolom » uitgaven in 1886 » zoo gedetailleerd mogelijk in te vullen. Daar het echter onmogelijk is en ook onjuist zou zijn, te zeggen, dat bepaalde geldelijke uitgaven voor elk onderwerp in het bijzonder gedaan zijn, heeft men zich moeten bepalen tot het opgeven der waarde van de materialen en van het arbeidsloon voor elk onderwerp besteed. Aangezien deze materialen voor het grootste gedeelte uit de magazijnen zijn genomen, waarin zij wellicht jarenlang bewaard werden, en de wederaanvulling met eene gelijke hoeveelheid niet altijd dadelijk noodig is, terwijl verder Amsterdam als centraal-depot eene grootere aanvulling noodig heeft dan de andere directiën, die door Amsterdam worden voorzien, en eindelijk dikwijls een post *batig* sluit, ten gevolge van in het magazijn teruggestorte goederen, bestaan er in de cijfers verschillende schijnbare anomalieën.

De vermelding van het verbruik doet echter zien, welk verband er bestaat tusschen de raming en de vroegere uitgaven, en kan dienen om te overtuigen, dat er niet meer wordt gevraagd dan werkelijk noodig geacht wordt.

Aangaande de werkzaamheden welke op 's Rijks werven of bij particulieren werden verricht kan het volgende worden medegedeeld.

's Rijks werf te Amsterdam.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Johan Willem Friso* wordt verder afgetimmerd, en zal nog in den loop van 1887 naar Willemsoord worden overgevoerd, en in dienst worden gesteld.

Met den bouw van de torpedoboot groot model *Batok*, en van het torpedo-transport- en oefeningsvaartuig *Merkuur* werd voortgegaan; beide vaartuigen zullen binnenkort zoo ver gereed komen, dat de stoomwerktuigen en ketels kunnen worden geplaatst.

De rompen worden gebouwd voor vijf stoomsloepen van 12 M., voor een stoomsloep van 8,5 M. voor de Nederlandsche marine en voor eenige stoomsloepen en barkassen voor het Departement van Koloniën.

De bouw van twee torpedobooten groot model, waarvoor de gelden bij de definitieve begrooting voor 1887 werden toegestaan, is aangevangen.

Het schroefstoomschip 3de klasse *Alkmaar* werd, na reparatie van den romp in een der droge dokken te Willemsoord, naar Amsterdam overgevoerd en van nieuwe ketels voorzien, terwijl de werktuigen werden hersteld en verdere voorzieningen aan den romp en de betimmering werden uitgevoerd. Het schip zal den 1sten September in dienst worden gesteld.

Het schroefstoomschip *Bonaire* werd van nieuwe ketels voorzien, onderging de noodige herstellingen aan romp en werktuigen, en zal nog in den loop van het jaar 1887 in dienst worden gesteld.

Het schroefstoomschip *Suriname*, uit West-Indië teruggekeerd, werd den 9den April buiten dienst gesteld, zal van de gereedstaande nieuwe stoomketels worden voorzien, en, na de noodige voorzieningen aan romp en werktuigen te hebben ondergaan, in de 2de klasse van reserve worden gebracht.

De monitor *Hyena* werd verwapend met een kanon van 28 c.M. A. n°. 1; de stoomkanonneerbooten *Tyr* en *Braga* met een kanon van 28 c.M. A. n°. 2.

De monitor *Cerberus* en de groot model kanonneerbooten werden voorzien van distilleertoestellen.

Het opleidingsschip voor jongens *Admiraal Van Wassenaer* onderging herstellingen aan romp en rondhouten.

Nog werden de noodige herstellingen verricht aan de schepen, die na de zomeroefeningen buiten dienst werden gesteld.

Met den bouw van een centraalmagazijn voor vischtorpedo's werd voortgegaan.

's Rijks werf te Willemsoord.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Koningin Emma der Nederlanden* vertrok, na de noodige herzieningen te hebben ondergaan, den 15den November 1886 naar Curaçao.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Van Speyk* werd den 1sten Maart 1887 in dienst gesteld en vertrok den 2den April daaraanvolgende naar Vlissingen en van daar naar Oost-Indië.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Atjeh*, uit West-Indië teruggekeerd, en den 16den April 1887 buiten dienst gesteld, zal van de gereedstaande nieuwe ketels worden voorzien, en de noodige voorzieningen ondergaan aan den romp en de werktuigen.

De stoomschepen 1ste klasse *Zilveren Kruis* en *Van Galen* werden gedeeltelijk verwapend. Eerstgenoemd schip werd in dienst gesteld, en vertrok den 14den October 1886 naar zee. Het stoomschip *Van Galen* wordt gereed gemaakt tot indienststelling.

Het ramschip *Schorpioen*, gezonken ten gevolge eener aanvaring, werd weder boven water gebracht. De belangrijke herstellingen, die voornamelijk aan de beschieting en aan de dekken moesten plaats hebben, werden uitgevoerd en het schip weder in de 1ste klasse van reserve gebracht.

Het ramschip *Guinea* wordt verwapend met een kanon van 28 c.M. A. n°. 1.

De stoomkanonneerbooten groot model werden voorzien van distilleertoestellen. De noodige herstellingen werden verricht aan de schepen, die na de zomeroefeningen buiten dienst werden gesteld, terwijl de in dienst zijnde schepen van het noodige werden voorzien.

Het tuig en de zeilen voor de *Johan Willem Friso* kwamen gereed. De schijven voor proefnemingen betreffende de uitwerking van projectielen werden gereed gemaakt, en in goeden staat gehouden, of zoo noodig hersteld.

De werktuigen en ketels van de *Marnix* werden uit het schip genomen, om het schip verder in te richten tot logementschip voor torpedisten.

Met den aanmaak van stoomketels voor stoomsloepen, en één stoomketel voor torpedobooten, model *Etna*, werd voortgegaan.

's Rijks werf te Hellevoetsluis.

De instructiekorvet *Nautilus* onderging de vereischte voorzieningen aan romp en tuig, en vertrok weder met de bootmansleerlingen enz. naar de Noordzee.

De reserveschepen werden onderhouden, en ondergingen, evenals de schepen, die na de zomeroefeningen buiten dienst werden gesteld, de noodige herstellingen.

Twee stoomkanonneerbooten klein model en al de stoomkanonneerbooten groot model werden voorzien van distilleertoestellen.

De torpedoboothellingen kwamen gereed. De ramschepen en monitors in de drie directiën werden allen voorzien van stoomstuurinrichtingen en stoomankerspillen; de ramschepen ook van distilleertoestellen, terwijl twee ramschepen en vier monitors van electrische lichttoestellen werden voorzien.

De Koninklijke Fabriek van stoom- en andere werktuigen te Amsterdam, belast met den bouw van de torpedoboot groot model *Cycloop*, verrichtte verder verschillende werkzaamheden van geschut en affuiten en eenige werkzaamheden aan de *Alkmaar*, bracht wijziging in de machines van de *Suriname* en in de poortsluiting aan boord van de *Van Speyk*, en leverde zeven stoomankermachines voor ramschepen en monitors.

De fabriek van de Nederlandsche Stoombootmaatschappij te Rotterdam, belast met den bouw van de torpedoboot groot model *Dempo*, repareerde de machines van de *Louise*, verbeterde de lensleiding op de *Van Speyk*, bracht een stoompomp-Thirion aan op de *Johan Willem Friso*, vernieuwde eenige machinedeelen van den monitor *Wesp*, leverde twee stoomstuurinrichtingen voor ramschepen en vervaardigde vijf stel stoomwerktuigen en ketels voor stoomsloepen van 12 M.

De Koninklijke Maatschappij »De Schelde» te Vlissingen vervaardigde de stoomwerktuigen en ketels voor de torpedoboot groot model *Batok* en voor het torpedo-transort-vaartuig *Merkuur* en verrichtte eenige herstellingen aan de werktuigen van de *Van Speyk*.

De maatschappij »De Maas» te Rotterdam leverde eene verticale stoommachine voor het centraalmagazijn voor vischtorpedo's te Amsterdam, vijf stoomstuurinrichtingen voor monitors en één voor de *Merkuur*, en een distilleertoestel voor de *Buffel*.

De maatschappij »De Atlas» kwam gereed met de vervaardiging van de lensleiding van de *Johan Willem Friso*.

De Koninklijke Nederlandsche Grofsmederij te Leiden werd weder belast met den aanmaak en met de herstelling van ankers en kettingen.

De firma YARROW & Co. te Poplar kwam gereed met den bouw van de torpedoboot *Ardjoeno*, werd belast met den bouw van eene torpedoboot van gewijzigd type en vervaardigde een achterwielstoomsloop van 10,5 M.

De firma WHITE te East Cowes kwam gereed met den bouw van twee stoomsloepen met weggesneden slemphout van 12 M. en één van 8,5 M.

Voor rekening van het Departement van Koloniën werd door de Koninklijke Fabriek van stoom- en andere werktuigen de bouw aangevangen en nagenoeg voltooid van het schroefstoomschip 4de klasse der Indische militaire marine *Flores*; een dergelijk schip, de *Ceram*, wordt gebouwd door de Koninklijke Maatschappij »De Schelde»; de Stoombootmaatschappij te Rotterdam is belast met den bouw van het gouvernementsschipschip *Reiger*, de Maatschappij »De Maas» met den bouw van het inspectievaartuig voor betoning enz. *Lucifer*, en de Maatschappij »De Schelde» met den bouw en het overbrengen naar Oost-Indië van de torpedoboot groot model *Cerberus*.

Affutages, geschut en projectielen werden geleverd door de firma FRIED. KRUPP te Essen.

Nog verdient vermeld te worden, dat 's Rijks lijnbaan te Amsterdam den 1sten Juli werd gesloten.

IIIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 4 987 970, tegen f 4 579 828 voor 1887 toegestaan, welk verschil te wijten is aan eene hoogere raming van:

Art. 25. Vaste traktementen van het korps zeeofficieren met	f 14 890
Art. 27. Vaste traktementen van het korps officieren van gezondheid met	2 050
Art. 29. Vaste traktementen van het korps officieren-machinist, met	3 992
Art. 30. Vaste traktementen van dek- en onderofficieren, met	6 150
Art. 31. Kosten van het korps mariniers, met	10 000
Art. 32. Kosten van de actieve zeemacht, met	341 800
Art. 37. Kosten van opleiding van machinist-leerlingen enz., met	700
Art. 39. Schafting, met	60 000
Art. 40. Kosten van kazernen enz., met	1 000
Art. 40 a. Kosten van den bouw van het magazijn van geneesmiddelen, met	11 200

Totaal meer . f 451 782

waartegenover lagere raming van:

Art. 26. Vaste traktementen van het korps officieren van administratie, met	f 1 540
Art. 33. Werving, met	5 000
Art. 34. Koninklijk Instituut voor de Marine met	6 600
Art. 36. Opleiding van aspirant-administrateurs, met	500
Art. 43. Transportkosten, met	30 000
	43 640

Blijft meer. . f 408 142

Uit dit overzicht blijkt dat het hooger bedrag voornamelijk is toe te schrijven aan hoogere ramingen van art. 32 (Kosten der actieve zeemacht) en art. 39 (Schafting).

Behalve hetgeen dienaangaande in den uitgewerkten en toelichtenden staat is gezegd zij hier daaromtrent nog het navolgende aangeteekend.

Blijkens de stukken betreffende het wetsontwerp tot wijziging van het VIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1886 (n°. 159 der Zitting 1886-1887) kwam op art. 32 van dat hoofdstuk een bedrag van f 200 000 te kort. Dit werd blijkens de toelichting toegeschreven aan de meerdere voltalligheid van het personeel en aan de eigenaardige regeling van de zeetraktementen en soldijen, waardoor het mogelijk kon zijn dat in het eene jaar veel meer werd beschikt dan in een voorgaand of volgend jaar.

Tevens werd echter gezegd dat den ondergeteekende gebleken was dat de raming van art. 32 wijziging behoefte en bij het ontwerpen der begrooting voor 1888 hierop acht zou worden gegeven. De noodzakelijkheid hiervan bleek te meer, toen in het eerste halfjaar van 1887 over zoodanige som voor zeetraktementen, soldijen enz. werd beschikt, dat het zich laat aanzien dat op art. 32 voor 1887, niettegenstaande het f 150 000 hooger is geraamd dan voor 1886, beduidend zal worden te kort gekomen. Het vermoeden rees dat de raming van dat artikel niet voldoende rekening hield met den feitelijken toestand van het personeel en bij onderzoek bleek dit werkelijk het geval te zijn.

Om nu tot eene juistere raming te komen, werd uitgegaan van de sterkte die in 1888, in de verschillende qualiteiten, verwacht kan worden bij de actieve zeemacht in dienst te zullen zijn en werd dit personeel over de ver-

schillende schepen, die men meent in dienst te zullen hebben, verdeeld (zie bijlage C van den toelichtenden staat). Het benoodigde voor de betaling der aldus samengestelde bemanningen werd nauwkeurig berekend en de uitkomst leidde tot een aanzienlijk hooger bedrag dan in vorige jaren. Het bleek echter tevens dat de voor oorlogstijd benoodigde sterkte voor onderscheidene qualiteiten van onderofficieren en minderen bereikt was, zoodat maatregelen werden genomen om verdere uitbreiding tegen te gaan. De bevordering tot onderofficier, graad van sergeant, en van korporaal werd bij ministerieele resolutiën van 24 Juni en 9 Juli jl. tijdelijk gestaakt en ook de aanneming van jongens en van vuurstokers 1ste en 2de klasse beperkt. Door deze maatregelen zal verdere belangrijke toeneming van uitgaaf worden voorkomen en kan het voor 1888 geraamde cijfer nagenoeg als een maximum worden beschouwd van de kosten der actieve zeemacht, met een voltallig personeel, zooals dit voor de tegenwoordige organisatie der zeemacht voor oorlogstijd noodig is.

Wat art. 39 betreft, in vorige jaren was op dit artikel minder noodig, omdat eene belangrijke som werd overgehouden op de schafting voor het auxiliair eskader, dat ten gevolge van langdurige herstellingen onvoltallig bleef. Voor 1888 laat zich dit niet voorzien, zoodat op de volle voedingskosten van het personeel, dat in dienst zal zijn, moet worden gerekend.

De overige verschillen zijn in den uitgewerkten en toelichtenden staat verklaard.

Tot verbetering van het lot der machinisten van de zeemacht werden wederom eenige maatregelen genomen, waaronder de uitbreiding van het getal officieren-machinist tot een veertiental, met het doel om op de groote schepen een officier aan het hoofd van de machinekamer te stellen.

Met betrekking tot de verrichtingen van de schepen en vaartuigen van oorlog valt het volgende mede te deelen.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Atjeh*, gedurende het jaar 1886 te Curaçao gestationneerd, bezocht na 1 Juni daaraanvolgende meermalen de eilanden Bonaire en Aruba, zoomede in November en December jl. de republieken Columbia en San Domingo, tot vlagvertoon, waarbij tevens de Nederlandsche boven-windsch-eilanden werden aangedaan.

In eerstgenoemde Republiek werd ter reede Savanilla en Carthagena vertoefd.

Gedurende het verblijf van dezen bodem te Curaçao werden door den état-major verschillende vaarwaters opgenomen, o. a. de St. Annabaai, het Schottegat, de Spaansche haven, het Spaansche water en de Caracasbaai, allen van het eiland Curaçao, en de reede van Kralendijk op het eiland Bonaire. Door deze opnemingen is de hydrographische kennis betreffende onze West-Indische eilanden belangrijk vermeerderd.

Na in het station te zijn afgelost, vertrok de *Atjeh* den 15den Februari jl. naar Nederland, kwam den 27sten Maart ter reede Texel en werd op den 16den April jl. buiten dienst gesteld.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Koningin Emma der Nederlanden*, dat na terugkeer uit Oost-Indië op 16 April 1886 in dienst bleef, verliet 15 November jl. de reede van Texel en koersde, na de kompassen te Vlissingen te hebben gecompenseerd, via Lissabon naar Curaçao, ter vervanging van de *Atjeh*. Den 22sten November van Vlissingen vertrokken, toefde het schip van 29 November tot 9 December ter reede Lissabon en bereikte den 4den Januari 1887 Curaçao.

Na gezamenlijke oefeningen van de bemanningen van de *Atjeh* en de *Emma*, nam laatstgenoemd schip den 13den Februari jongstleden den stationsdienst over en maakte voorts een kruistocht door de Antillen van 27 Februari tot 14 April, waarbij een bezoek werd gebracht aan de republieken Haïti en San Domingo en aan de reede van San Juan de Porto Rico, Charlotte Amalia (St. Thomas), Philipsburg (St. Martin), Oranjestad (St. Eustatius), Saba, Basse Terre (Guadeloupe), Fort de France (Martinique) en Kralendijk (Bonaire).

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Van Speyk*, den 1sten Maart 1887 in dienst gesteld, vertrok 1 April van de reede van Texel en, na de kompassen te hebben geverifieerd, den 15den April van Vlissingen, met bestemming om de *Tromp* van het auxiliair eskader in Oost-Indië te vervangen. Van 24 Mei tot 12 Juni toefde dit schip te Rio-Janeiro.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Zilveren Kruis*, den 1sten September 1886 in dienst gesteld, vertrok 14 October van de reede van Texel, tot het doen eener oefeningsreis in den Atlantischen Oceaan. Achtereenvolgens werden bezocht: Lissabon van 27 October tot 7 November, Rio-Janeiro van 14 tot 29 December, Kaapstad (Kaap de Goede Hoop) van 20 Januari tot 4 Februari, Jamestown (St. Helena) van 21 tot 24 Februari, Georgetown (Ascension) van 4 tot 5 Maart, Portsmouth van 25 April tot 4 Mei, waarna de *Zilveren Kruis* den 5den Mei ter reede van Texel terugkeerde.

Nadat eenige geringe voorzieningen hadden plaats gevonden en de bemanning was verwisseld, vertrok dit schip den 20sten Juni jl. weder naar zee tot het doen van een kruistocht in de Noordzee en het Engelsche kanaal tot 1 Augustus aanstaande.

De ramtorenschepen *Koning der Nederlanden* en *Prins Hendrik der Nederlanden* en de schroefstoomschepen der 1ste klasse *Tromp* en *De Ruyter* deden dienst bij het auxiliair eskader in Oost-Indië.

Het schroefstoomschip 4de klasse *Suriname*, gestationneerd te Paramaribo, bepaalde in November en December 1886 de geographische ligging van den vuurtoren van Galibi aan de Marowijne-rivier en van Georgetown (Demarara) tot het verifiëren van de lengteverschillen tusschen die punten en Paramaribo.

Dit schip aanvaardde den 15den Februari jl. de terugreis naar Nederland, toefde van 21 tot 26 Februari te Martinique om te dokken en kwam 30 Maart te IJmuiden en Amsterdam aan, alwaar het den 9den April buiten dienst werd gesteld.

Het schroefstoomschip 4de klasse *Sommelsdijk*, den 1sten September 1886 te Amsterdam in dienst gesteld, vertrok 16 September via IJmuiden naar Willemsoord en 14 October van de reede Texel naar zee, met bestemming om, na in het belang van den handel de republiek Liberia en de Congo te hebben bezocht, de *Suriname* te Paramaribo af te lossen.

Wegens stormweêr te Harwich binnengeloopen, werd aldaar van 16 tot 19 October verbleven, vervolgens van 5 tot 9 November te St. Vincent (Kaap-Verdische eilanden), van 18 November tot 9 Januari op de Westkust van Afrika, in welk tijdperk Monrovia (Liberia), Banana en San Paolo de Loanda (Congo) werden bezocht, van 19 tot 21 Januari te Georgetown (Ascension) en den 10den Februari jl. Paramaribo bereikt, alwaar den volgende dag de stationsdienst werd overgenomen.

Het schroefstoomschip 4de klasse *Aruba* bleef, evenals in het vorige jaar, beschikbaar voor algemeene diensten en werd mede gedurende de maanden Maart tot November 1886 en sedert Maart 1887 gebezigd tot het houden van politietoezicht op de visscherij in de Noordzee.

Ook de schooner *Argus* werd in de maanden April tot November 1886 voor dezen dienst gebezigd. Den 1sten November 1886 te Willemsoord buiten dienst gesteld, werd het vaartuig den 16den Maart 1887 wederom voor hetzelfde doel in dienst gebracht.

Het ramschip *Stier*, den 16den Augustus 1886 voor de zomeroefeningen in dienst gesteld, ter vervanging van de *Schorpioen*, hervatte in het voorjaar van 1887 de oefeningen ter reede Texel binnen- en buitengaats en werd daarop 16 Juni jl. weder buiten dienst gesteld.

Het ramschip *Schorpioen*, den 21sten Juni 1886 voor de zomeroefeningen in dienst gesteld, doch ten gevolge der

bekende aanvaring met de sleepboot *Hercules* gezonken, werd, na weder te zijn gelicht, op 6 October 1886 buiten dienst gesteld.

Het fregat *Evertsen*, de monitors *Bloedhond*, *Wesp* en *Tijger* en de stoomkanonneerbooten *Freyr*, *Udur*, *Raaf* en *Havik*, gedurende de zomermaanden van 1886 in dienst geweest voor de oefeningen van het personeel binnenslands werden in October en November buiten dienst gesteld.

Voor bedoelde oefeningen kwamen dit jaar in dienst, met 21 April jl. voornoemd fregat, met 1 Juni de stoomkanonneerbooten *Njord* en *Fret*, met 21 Juni de monitors *Draak*, *Wesp*, *Heiligerlee* en *Krokoel*, benevens de stoomkanonneerbooten *Tyr* en *Bever*, en met 26 Juli de stoomkanonneerboot *Braga*.

Bovendien werden zoowel in het noorder- als in het zuider-frontier en op de binnenwateren oefeningen gehouden met torpedobooten.

Evenals in het vorige jaar zullen deze schepen en vaartuigen gecombineerd manoeuvreren, terwijl in het zuider-frontier gezamenlijke oefeningen zullen worden gehouden met de landmacht, 1°. in de stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak, 2°. te Hellevoetsluis.

Het stoomriviervaartuig *Vahalis*, deed van 1 Augustus tot 25 October 1886 oefeningstochten op de rivieren. Desgelijks het stoomriviervaartuig *Mosa*, dat tot 1 April 1887 in dienst bleef en gedurende de wintermaanden in de haven van Nijmegen toefde.

Op 1 April jl. werd ter vervanging van de *Mosa*, de *Rhenus* in dienst gesteld, eveneens voor de oefening op de rivieren.

De stoomkanonneerboot *Vos* deed dienst als mobiel-wachtschip te Vlissingen.

De stoomkanonneerboot *Brak* werd 1 Mei jl. wederom in dienst gesteld tot het doen van hydrographische opnemingen, in verband met de defensie-aangelegenheden.

Het instructieschip voor bootsmansleerlingen *Nautilus* maakte in de zomermaanden van 1886 den gebruikelijken oefeningstocht op het Haringvliet en in de Noordzee en bezocht van 30 Mei tot 6 Juni Christiania en van 21 tot 29 Juli Edinburgh. Dit vaartuig heeft de oefeningen in April jl. weder aangevangen en van 9 tot 19 Juni jl. Wilhelmshafen bezocht.

De brikken *Castor* en *Pollux*, respectievelijk toegevoegd aan de opleidingsschepen *Anna Paulowna* en *Admiraal van Wassnaer*, werden op 1 April jl. weder in dienst gesteld tot oefening van lichtmatrozen en jongens op de Zuiderzee.

Het artillerie-instructieschip *het Loo* bleef voortdurend in dienst.

De korvet *Urania* en de stoomkanonneerbooten *Ever* en *Gier* worden in de zomermaanden weder gebezigd voor de oefening der adelborsten van het Koninklijk Instituut.

In het jaar 1886 werden aangenomen 556 schepelingen, waarvan 334 lichtmatrozen en jongens en 15 torpedisten, en in het 1ste halfjaar van 1887 220 koppen.

De sterkte van het ondergeschikt personeel der zeemacht nam in het jaar 1886 met 108 koppen toe.

Ook in dit jaar werden 40 plaatsen voor aspirant-adelborst 3de klasse voor den zeedienst opengesteld, alsmede 3 plaatsen voor adelborst 3de klasse voor het korps mariniers.

De aanvulling van het korps officieren van gezondheid der zeemacht blijft langzaam vooruitgaan. Vreemdelingen worden niet meer als tijdelijke officieren van gezondheid aangesteld, terwijl de nog aanwezigen gelijdelijk, na eindiging van hun 4jarig dienstverband, uit den zeedienst worden ontslagen.

Bij de opleiding van aspirant-administrateurs werden in 1886 zes aspiranten geplaatst, terwijl voor 1887 een gelijk getal plaatsen zijn opengesteld.

Bijlage D van den toelichtenden staat geeft de sterkte aan van de verschillende qualiteiten, benodigd voor oorlogstijd, en van de sterkte die feitelijk aanwezig was op

1 Januari en 1 Juli 1885 en 1886, benevens op 1 Januari 1887.

Ten aanzien van de zeemilitie kan het volgende worden opgemerkt:

Voor de lichting van 1886 hebben zich, na aftrek van degenen die buiten oproeping bleven, 1922 personen ter inlijving bij de zeemilitie opgegeven, waarvan 600 zijn ingelijfd.

In October en November konden zij als genoegzaam geoefend, met onbepaald verlof huiswaarts worden gezonden.

Van de ingelijften zijn overleden	4
Gingen met eene vaste verbindtenis over bij:	
de zeemacht	6
de koloniale troepen	1
Werd een buitenlandsch verlof verleend aan	4
Werden ontslagen wegens lichaamsgebreken	2

Voor zoover de opgaven inkwamen van de Commissarissen des Konings in de verschillende provinciën werd aan 65 zeemiliciens, die met onbepaald verlof huiswaarts keerden, vergunning verleend tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart.

Van de lichting van 1837 hebben zich, na aftrek dergenen die buiten oproeping bleven, 1842 personen ter inlijving bij de zeemilitie aangemeld, als:

Friesland	211
Groningen	169
Drenthe	43
Overijssel	122
Gelderland	154
Utrecht	60
Noordholland	560
Zuidholland	353
Zeeland	114
Noordbrabant	53
Limburg	3

Totaal 1842

Daar echter, volgens art. 5 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) niet meer dan 600 lotelingen bij de zeemilitie mogen worden toegelaten, werden naar eene evenredige verdeling, overeenkomstig art. 3 van Zijner Majesteits besluit van 25 Februari 1887 (*Staatsblad* n°. 40), voor den dienst ter zee bestemd, uit:

Friesland	69
Groningen	55
Drenthe	14
Overijssel	40
Gelderland	50
Utrecht	20
Noordholland	182
Zuidholland	115
Zeeland	37
Noordbrabant	17
Limburg	1

Totaal 600

IVde AFDEELING.

Het eindeijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 833 072,66^s, tegen f 1 820 127 in 1887.

Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat verklaard, is toe te schrijven aan eene verhooging van:

Art. 45. Traktementen enz. van inspecteurs, met	f 400,00
Art. 52. Bezoldiging van loodspersoneel, met	1 808,00
Art. 57. Kosten der betonning, betaking enz., met	4 400,00
Art. 60. Bezoldiging van het personeel der verlichting, met	1 050,00
Art. 61a. Verlichting van den Beneden-Eems, met	56 471,00
Art. 62. Kosten der bemanning van het opnemingsvaartuig, met	2 866,66 ^s
Art. 63. Kosten der hydrographie, met	2 000,00

Totaal meer f 68 995,66^s

waartegenover eene vermindering van:

Art. 46. Aanbouw, herstelling, enz. van transportvaartuigen, met	f 20 000,00
Art. 48. Bureel- en lokaalbehoefden, met	1 000,00
Art. 50. Traktementen van de beamtten van het loodswezen, met	1 840,00
Art. 51. Belooning van scheepsdiepgangmeters, met	1 000,00
Art. 53. Uitmonstering van het loodspersoneel, met	100,00
Art. 54. Aanbouw, herstelling, enz. van loodsvaartuigen, met	26 500,00
Art. 56. Aanbouw, herstelling, enz. van loodsgebouwen, met	2 000,00
Art. 58. Personeel betonningsmagazijn te Enkhuizen, met	2 000,00
Art. 59. Materieel betonningsmagazijn te Enkhuizen, met	5 000,00
Art. 61. Kosten der verlichting, met	5 610,00

Totaal minder 65 050,00

Blijft meer . . . f 3 945,66^s

Loodswezen.

De loodslokalen in het gebouw voor algemeenen dienst op de Handelskade te Amsterdam werden in den loop van het jaar 1886 in gebruik genomen.

De inspecteur van het 3de district werd van Willemsoord naar Amsterdam overgeplaatst.

Het bij genoemde lokalen gebouwde magazijn is voltooid en in dienst gesteld.

De beide loodsschooners en loodsschokkers, waarvoor gelden op de begroting voor 1886 werden toegestaan, zijn gereed gekomen en in dienst gesteld.

De twee loodsschooners, waarvoor gelden bij de begroting voor 1887 zijn toegestaan, zijn in aanbouw.

Thans worden opnieuw gelden gevraagd voor den bouw van twee schooners, ter vervanging van verouderd en

daardoor onbruikbaar geworden materieel, voor de uitrusting van de in aanbouw zijnde vaartuigen en voor den aanmaak van roei- en zeilsloepen.

De loodsgebouwen te Maassluis zijn gereed gekomen en betrokken.

Voor den bouw van het wachtlokaal voor loodsen te Ter Neuzen, en voor de plaatsing van het ontsmettingslokaal voor loodsen te Vlissingen, voor welke gebouwen gelden zijn toegestaan op de begrooting voor 1887, is het noodige verricht.

Op deze begrooting worden fondsen gevraagd voor aanschaffing van een ontsmettingsoven ten behoeve van voornoemd ontsmettingslokaal.

Het voornemen bestaat om, in verband met de geringe scheepvaart in het 1ste district, met het volgende jaar de loodsstandplaats Oostmahorn op te heffen, als niet meer noodig. Voorts om, eveneens wegens verminderde scheepvaart, de betrekkingen van commissaris der loodsen en van ontvanger der loodsgelden te Brouwershaven te vereenigen.

Betonning, bebakening en zeemerken.

De werken tot uitbreiding van het algemeen betonningsmagazijn te Enkhuizen, bij de begrooting voor 1886 toegestaan, zijn afgelopen.

De vernieuwing van den stoomketel en de herstelling der stoomwerktuigen van de *Frans Naerebout*, en de nieuwe kaap tot tot toevluchtsoord van schipbreukelingen op de Boschplaat bij Terschelling, bij de begrooting voor 1887 toegestaan, worden onderhanden genomen.

Op deze begrooting worden gelden aangevraagd voor den bouw te Enkhuizen van een magazijn en werkplaats ten dienste van het betonningsmaterieel der Zuiderzee, dat gaandeweg zoodanig is toegenomen, dat het in de bestaande localiteit niet meer geborgen kan worden.

Verlichting.

Ten vervolge op hetgeen dienaangaande is medegedeeld bij de Memorie van Toelichting der vorige begrooting strekke, dat den 16den April jl. de verklaring in zake de Eemsverlichting met den Duitschen gezant is uitgewisseld, waarvan, zowel de Duitsche als de Nederlandsche tekst, als bijlage dezer Memorie zal worden aangetroffen. Dienovereenkomstig zal in 1888 tot de oprichting van lichttorens enz. te Delfzijl en op Watum moeten worden overgegaan, terwijl bovendien aan Pruisen zal moeten worden uitgekeerd de som van 41 390 R. M., overeenkomende met ongeveer f 24 834.

De nieuwe inrichting van de lokalen voor den semaphore-dienst te IJmuiden is gereed gekomen.

De bouw der lichtwachterswoningen, waarvan twee op Schiermonnikoog, twee op Ameland en een op Texel, de plaatsing van den houten lichtopstand met hijschiantaren voor het Schuitengat bij Terschelling en die van een stoommishoorn te Vlissingen, waarvoor gelden bij de begrooting voor 1887 zijn toegestaan, zijn onderhanden genomen.

Op deze begrooting worden, behalve de hooger genoemde gelden voor de Eemsverlichting, alsnog aangevraagd gelden voor de plaatsing van een stoommishoorn met gebouw aan den *Hock van Holland*, ten gerieve van de zeer belangrijke scheepvaart aldaar; voor het maken van eene gasverlichting op den N.O.punt van Rozenburg, die op den duur beter en met minder kosten in de behoefte zal voorzien dan de tegenwoordige petroleumverlichting; voor het maken van een nieuwen ijzeren lichtopstand aan het Zijpe, ter vervanging van den bestaanden opstand, die onbruikbaar wordt; voor de aanschaffing van drie pressurelampen ten behoeve der verlichting op Noord-Schouwen, alwaar alsdan ook, evenals bij de andere verlichtingen, petroleum zal kunnen worden gebrand; voor den bouw van vier lichtwachterswoningen, waarvan twee te Goedereede en twee

te Kijkduin, ten behoeve van de kustwacht; ten slotte voor het maken van een brandput ten dienste der gebouwen van de verlichting op Terschelling, waarvan de behoefte is gebleken.

De in de Memorie van Toelichting der vorige begrooting vermelde samenstelling van een ijzeren lichttoestel der 4de grootte voor het koraalrif den Bril en van een soortgelijken lichttoren met fundeering en lichttoestel der 2de grootte voor het eiland Sapoei, benevens de bouw van een nieuw lichtschip voor Suriname zijn gereed gekomen. Voorts zijn, eveneens door tussenkomst van het Departement van Marine, ten behoeve van en voor rekening van den dienst der betonning in Oost-Indië, aangemaakt en afgeleverd 100 stuks ijzeren bakentonnen.

Thans is weder onderhanden genomen de bouw van een ijzeren lichttoren met fundeering en lichttoestel der 1ste grootte voor rekening van en bestemd voor den dienst der kustverlichting in Oost-Indië.

Hydrographie.

Sedert 1 Juli 1886 zijn in druk gegeven eene nieuwe kaart van de Eierlandsche gronden, eene verbeterde kaart van de Schelde, van Vlissingen tot Antwerpen, eene verbeterde kaart van de haven van IJmuiden, eene nieuwe beschrijving van de zeegeten van Goereë en Maas en van Brouwershaven, Veere en Zierikzee, en eene nieuwe lijst der kustlichten in het Koninkrijk der Nederlanden en de koloniën. De gravures der bestaande kaarten worden bovendien steeds bijgewerkt, naarmate de behoefte aan nieuwe opslag blijkt.

Eerstdaags zullen in druk verschijnen eene nieuwe kaart van de zeegeten van Brouwershaven en Zierikzee en eene nieuwe kaart van de kust van Guyana.

De hydrographische opneming zal zich dit jaar bezig houden met de monden van de Eems.

Het bij de vorige begrooting toegestane stoomvaartuig zal na onderhandsche besteding en daarna gevoerde onderhandelingen, waardoor de inschrijvingsprijs nog werd verlaagd, door de Koninklijke Maatschappij de Schelde te Vlissingen voor f 61 000 worden gebouwd, onder welke som begrepen is de levering van de noodige uitrustingsgoederen. Op deze begrooting is de tweede helft van de som, voor dien bouw benodigd, aangevraagd. Bovendien is moeten worden gerekend op de kosten van de vermeerdering der bemanning met machinekamer-personeel en op het verbruik van steenkolen.

Vde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 288 215,10 tegen f 1 238 640,70 in 1887, de voor toekenning van onderstanden aan ontslagen mindere geëmployeerden en werklieden gevraagde sommen daaronder begrepen.

Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat verklaard, is toe te schrijven aan eene verhooging van:

Art. 67. Militaire pensioenen verleend na 1 October 1851, met f 50 203,50

Art. 68a. Onderstanden, te verleen aan ontslagen mindere geëmployeerden en werklieden, 12 000,00

Art. 69. Pensioenen en onderstanden, te verleen aan het loodspersoneel, enz., met 51,90

Art. 70. Tijdelijke pensioenen en onderstanden, met 4 000,00

Totaal mer f 67 260,40

Waar tegenover eene vermindering van:

Art. 64. Burgerlijke pensioenen, verleend vóór 1 Juli 1846, met f 361,00

Art. 65. Militaire pensioenen, verleend vóór 1 October 1851, met 610,00

Art. 66. Burgerlijke pensioenen, verleend na 1 Juli 1846, met f 460,00

Art. 68. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden, enz., met 4 205,00

Art. 71. Wachtgelden, met 50,00

Art. 72. Kosten van medailles, met 6 000,00

Art. 73. Gratificatiën, met. . . . 6 000,00

Totaal minder . . . ——— f 17 686,00

Blijft totaal meer . . . f 49 574,40

Vide AFDEELING.

Voor deze afdeeling is dezelfde som uitgetrokken als voor 1887 werd toegestaan.

De Minister van Marine,
TROMP.

BIJLAGE VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

VERGELIJKEND OVERZICHT

VAN DE

II^{DE} AFDEELINGEN DER MARINEBEGROOTINGEN,

dienst 1887 en 1888.

Bij de begrooting voor 1887 is toegestaan voor :

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
12	Ia. f 64 500	Ib. f 13 500	»	Id. f 10 000	»	Ig. f 3 500	Il. f 6 500
	»	Ic. 75 000	»	Ie. 65 000	»	Ih. 4 000	Im. 2 000
	»	»	»	If. 2 500	»	Ii. 20 000	»
	»	»	»	»	»	Ik. 1 500	»
	Ila. 20 000	Ilb. 51 500	»	IId. 2 000	»	Ilg. 2 200	IIl. 500
	»	Ile. 2 500	»	Ile. 22 000	»	IIf. 3 600	IIIm. 1 000
	»	»	»	IIf. 900	»	Ili. 900	»
	»	»	»	»	»	IIk. 1 100	»
	IIIa. 2 000	IIIb. 26 000	»	IIIId. 6 000	»	IIIg. 4 000	IIIl. 4 500
	»	IIIc. 62 600	»	IIIe. 5 000	»	IIIh. 8 000	IIIIm. 2 000
	»	»	»	IIIIf. 2 000	»	IIIi. 16 500	»
	»	»	»	»	»	IIIk. 3 000	»
	IVa. 2 000	IVb. 75 600	»	IVd. 9 000	»	IVg. 1 700	IVl. 100
	»	IVc. 33 600	»	IVe. 1 000	»	IVh. 2 000	IVIm. 400
	»	»	»	IVf. 900	»	IVi. 4 000	»
	»	»	»	»	»	IVk. 2 500	»
	»	Vb. 6 300	»	Vd. 500	»	Vg. 3 000	VI. 500
	»	Vc. 58 800	»	Ve. 2 000	»	Vh. 2 400	VIm. 300
	»	»	»	Vf. 700	»	Vi. 9 000	»
	»	»	»	»	»	Vk. 1 600	»
	»	VIb. 28 700	»	VIId. 2 800	»	VIg. 600	VIl. 600
	»	VIc. 21 200	»	VIe. 2 000	»	VIh. 2 000	VIIm. 200
	»	»	»	VIIf. 600	»	VIi. 2 500	»
	»	»	»	»	»	VIk. 900	»
13	290 000	»	»	»	»	»	»
14	Ia. 15 500	Ib. 3 500	»	Id. 11 500	»	Ig. 2 000	Il. 50
	»	Ic. 6 700	»	Ie. 150	»	Ih. 2 000	Im. 500
	»	»	»	If. 1 000	»	Ii. 3 000	»
	»	»	»	»	»	Ik. 1 500	»
	»	II. 325	»	II. 325	»	II. 325	II. 325
	IIIa. 6 000	IIIb. 14 600	»	IIIId. 1 000	»	IIIg. 1 200	IIIl. 1 600
	»	IIIc. 13 700	»	IIIe. 1 000	»	IIIh. 4 000	IIIIm. 600
	»	»	»	IIIIf. 1 000	»	IIIi. 3 000	»
	»	»	»	»	»	IIIk. 2 400	»
	»	IV. 425	»	IV. 425	»	IV. 425	IV. 425
	»	Vb. 7 500	»	Vd. 450	»	Vg. 4 500	VI. 450
	»	Vc. 5 300	»	Ve. 350	»	Vh. 4 600	VIm. 350
	»	»	»	Vf. 200	»	Vi. 1 100	»
	»	»	»	»	»	Vk. 2 700	»
	»	VI. 50	»	VI. 50	»	VI. 50	VI. 50
15	»	»	»	»	f 402 000	»	»
16	»	»	»	»	379 300	»	»
17	a. 135 000	b. 100 000	»	d. 27 000	»	»	e. 2 000
	»	c. 175 000	»	»	»	»	»

Bij de begrooting voor 1888 is uitgetrokken voor

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop aanmaak en herstelling van materialen goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
12	Ia. f 105 000	Ib ¹ . f 9 960	„	Id. f 10 500	„	Ig. f 1 000	Il. f 1 000
	„	Ib ² . 1 000	„	Ie. 25 000	„	Ih. 2 600	Im. 1 700
	„	Ic. 74 300	„	Ij ¹ . 4 500	„	Ii. 6 000	„
	„	„	„	Ij ² . 2 200	„	Ik. 1500	„
	IIa. 10 000	IIb ¹ . 70 950	„	IIId. 2 000	„	IIg. 1 300	IIIl. 100
	„	IIb ² . 1 000	„	IIe. 22 000	„	IIh. 2 600	IIIm. 2 100
	„	IIc. 7 000	„	IIj ¹ . 600	„	IIi. 150	„
	„	„	„	IIj ² . 300	„	IIk. 1 800	„
	„	IIIb ¹ . 35 000	„	IIIId. 1 000	„	IIIg. 2 000	IIIIl. 2 500
	„	IIIb ² . 2 000	„	IIIe. 3 000	„	IIIh. 500	IIIIm. 1 500
	„	IIIc. 49 550	„	IIIj ¹ . 1 400	„	IIIi. 12 000	„
	„	„	„	IIIj ² . 600	„	IIIk. 2 500	„
	„	IVb ¹ . 78 580	„	IVId. 8 000	„	IVg. 2 000	IVIl. 100
	„	IVb ² . 13 200	„	IVe. 2 000	„	IVh. 1 850	IVIm. 100
	„	IVc. 72 400	„	IVj ¹ . 1 500	„	IVi. 1 100	„
	„	„	„	IVj ² . 500	„	IVk. 7 800	„
	„	Vb ¹ . 3 950	„	Vd. 3 000	„	Vg. 600	VIl. 400
	„	Vb ² . 250	„	Ve. 500	„	Vh. 700	„
	„	Vc. 22 260	„	Vj ¹ . 150	„	Vi. 5 500	„
	„	„	„	Vj ² . 50	„	Vk. 600	„
	„	VIb ¹ . 31 250	„	VIId. 3 000	„	VIg. 700	VIIl. 100
	„	VIb ² . 3 400	„	VIe. 2 000	„	VIh. 2 200	VIIm. 100
	„	VIc. 13 200	„	VIj ¹ . 500	„	VIi. 600	„
	„	„	„	VIj ² . 200	„	VIk. 250	„
13	970 000	„	„	„	„	„	„
14	Ia. 800	Ib ¹ . 7 150	„	Id. 10 000	„	Ig. 1 700	Il. 400
	„	Ib ² . 100	„	Ie. 800	„	Ih. 1 200	Im. 500
	„	Ic. 2 350	„	Ij ¹ . 750	„	Ii. 500	„
	„	„	„	Ij ² . 250	„	Ik. 600	„
	„	II 825	„	II. 825	„	II. 825	II. 825
	„	IIIb ¹ . 26 500	„	IIIId. 1 000	„	IIIg. 3 000	IIIIl. 1 600
	„	IIIb ² . 1 200	„	IIIe. 1 000	„	IIIh. 500	IIIIm. 800
	„	IIIc. 18 200	„	IIIj ¹ . 600	„	IIIi. 4 000	„
	„	„	„	IIIj ² . 200	„	IIIk. 3 000	„
	„	IV 500	„	IV. 500	„	IV. 500	IV. 500
	„	Vb ¹ . 3 710	„	Vd. 3 000	„	Vg. 1 000	VIl. 200
	„	Vb ² . 150	„	Ve. 100	„	Vh. 500	„
	„	Vc. 3 990	„	Vj ¹ . 75	„	Vi. 1 000	„
	„	„	„	Vj ² . 25	„	Vk. 600	„
	„	VI. 50	„	VI. 50	„	VI. 50	VI. 50
15	„	„	„	„	f 401 000	„	„
16	„	„	„	„	367 500	„	„
17	a. 237 900	b. 170 000	„	d. 27 000	„	„	e. 1 000
	„	c. 155 000	„	„	„	„	„

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
18	»	»	»	f 227 000	»	»	»
19	»	f 200 000	»	»	»	»	»
20	Ia. f 122 000	Ib. 7 500	»	Id. 27 000	»	Ig. f 12 000	Iz. f 4 000
	»	Ic ¹ . 93 000	Ic ² . f 41 000	Ie. 6 000	»	Ih. 17 000	Im. 24 000
	»	»	»	If. 8 500	»	Ii. 31 000	In. 16 700
	»	»	»	»	»	Ik. 5 500	Io. 49 500
	IIa. 2 300	IIb. 3 350	IIc ² . 3 200	IIId. 12 650	»	IIf. 3 000	IIz. 50
	»	IIc ¹ . 4 300	»	IIe. 200	»	IIh. 200	IIIm. 5 100
	»	»	»	IIIf. 8 500	»	IIi. 1 000	IIIn. 6 730
	»	»	»	»	»	IIk. 400	IIIo. 7 080
	»	»	»	»	»	»	IIII. 8 880
	»	»	»	»	»	»	IV. 35 400
	»	»	»	»	»	»	V. 5 900
	VIa. 10 500	VIb. 30 000	VIc ¹ . 68 000	VIId. 1 900	»	VIg. 5 500	VIZ. 2 200
	»	VIc. 89 700	»	VIe. 2 600	»	VIh. 8 000	VIIm. 15 000
	»	»	»	VIIf. 4 500	»	VIi. 11 000	VIIn. 17 000
	»	»	»	»	»	VIk. 6 000	VIIo. 17 800
	VIIa. 2 800	VIIb. 11 600	VIIc ² . 9 000	VIIId. 5 300	»	VIIg. 2 000	VIIz. 50
	»	VIIc. 11 700	»	VIIe. 600	»	VIIh. 800	VIIIm. 8 000
	»	»	»	VIIIf. 15 000	»	VIIi. 500	VIIIn. 8 700
	»	»	»	»	»	VIIk. 900	VIIIo. 4 500
	»	»	»	»	»	»	VIII. 12 050
	»	»	»	»	»	»	IX. 20 215
	»	»	»	»	»	»	X. 1 335
	»	XIb. 12 300	XIc ² . 51 000	XId. 4 600	»	XIg. 4 600	XIZ. 500
	»	XIc ¹ . 24 500	»	XIe. 1 500	»	XIh. 2 000	XIIm. 10 400
	»	»	»	XIf. 3 200	»	XIi. 5 000	XIIn. 6 000
	»	»	»	»	»	XIk. 2 000	XIIo. 13 200
	»	XIIb. 1 950	XIIc ² . 4 600	XIIId. 1 000	»	XIIg. 800	XIIz. 250
	»	XIIc ¹ . 3 200	»	XIIe. 50	»	XIIh. 50	XIIIm. 1 550
	»	»	»	XIIIf. 8 000	»	XIIi. 200	XIIIn. 6 600
	»	»	»	»	»	XIIk. 300	XIIIo. 1 000
	»	»	»	»	»	»	XIII. 6 600
	»	»	»	»	»	»	XIV. 13 100
	»	»	»	»	»	»	XV. 1 600
	»	XVI. 56 000	»	»	»	»	XVII. 1 600
21	»	»	»	»	»	24 175	»
22	»	»	»	»	»	7 100	»
23	»	»	»	»	»	116 050	»
24	»	»	»	»	»	24 000	»
	f 681 600	f 1 331 500	f 176 800	f 517 450	f 781 300	f 424 375	f 357 540

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van geschut, torpedo's affutage, hand- wapenen en munitie.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst- en proefnemingen.
18	»	»	»	f 250 000	»	»	»
19	»	f 200 000	»	»	»	»	»
20	Ia. f 48 000	Ib ¹ . 18 800	Ic ² . f 36 000	Id. f 15 000	»	Ig. f 7 600	Il. f 4 000
	»	Ib ² . 500	»	Ie. 6 500	»	Ih. 3 000	Im. 15 400
	»	Ic ¹ . 71 000	»	If ¹ . 7 000	»	Ii. 20 000	In. 10 800
	»	»	»	Ij ² . 3 000	»	Ik. 4 000	Io. 48 700
	Ila. 500	Ilb ¹ . 6 450	Ilc ² . 3 100	Ild. 1 000	»	Ilg. 2 750	Ilz. 50
	»	Ilb ² . 200	»	Ile. 250	»	Ilh. 150	IIm. 13 850
	»	Ilc ¹ . 7 750	»	Ilf ¹ . 6 000	»	Ili. 100	IIn. 4 200
	»	»	»	Ilf ² . 2 500	»	Ilk. 300	IIo. 6 290
	»	»	»	»	»	»	III. 8 200
	»	»	»	»	»	»	IV. 34 740
	»	»	»	»	»	»	V. 5 900
	»	VIb ¹ . 50 700	VIc ² . 68 000	VIId. 2 000	»	VIg. 7 500	VIz. 2 500
	»	VIb ² . 1 600	»	VIe. 3 600	»	VIh. 1 000	VIIm. 20 000
	»	VIc ¹ . 64 550	»	VIIf ¹ . 3 500	»	VIIi. 11 000	VIIn. 12 290
	»	»	»	VIIf ² . 1 500	»	VIk. 6 000	VIIo. 18 550
	»	VIIb ¹ . 15 000	VIIc ² . 7 400	VIIId. 3 000	»	VIIg. 2 700	VIIz. 50
	»	VIIb ² . 950	»	VIIe. 1 000	»	VIIh. 250	VIIIm. 8 000
	»	VIIc ¹ . 14 860	»	VIIIf ¹ . 10 090	»	VIIi. 270	VIIIn. 11 200
	»	»	»	VIIIf ² . 5 000	»	VIIk. 1 400	VIIIo. 5 400
	»	»	»	»	»	»	VIII. 8 600
	»	»	»	»	»	»	IX. 20 685
	»	»	»	»	»	»	X. 865
	»	XIb ¹ . 11 300	XIc ² . 49 000	XIId. 4 600	»	XIg. 3 260	XIz. 500
	»	XIb ² . 150	»	XIe. 1 500	»	XIh. 500	XIIm. 6 700
	»	XIc ¹ . 19 200	»	XIIf ¹ . 4 020	»	XIi. 3 500	XIIn. 6 000
	»	»	»	XIIf ² . 800	»	XIk. 1 000	XIIo. 13 200
	»	XIIb ¹ . 2 650	XIIc ² . 9 450	XIIId. 900	»	XIIg. 650	XIIz. 50
	»	XIIb ² . 300	»	XIIe. 50	»	XIIh. 125	XIIIm. 1 500
	»	XIIc ¹ . 2 900	»	XIIIf ¹ . 5 000	»	XIIi. 125	XIIIn. 8 500
	»	»	»	XIIIf ² . 850	»	XIIk. 300	»
	»	»	»	»	»	»	XIII. 4 700
	»	»	»	»	»	»	XIV. 14 775
	»	»	»	»	»	»	XV. 1 700
	»	XVI. 3 400	»	XVI. 2 600	»	»	XVII. 1 400
21	»	»	»	»	»	26 775	»
22	»	»	»	»	»	21 650	»
23	»	»	»	»	»	106 190	»
24	»	»	»	»	»	48 640	»
	f 1 372 200	f 1 371 235	f 172 950	f 479 625	f 768 500	f 356 560	f 334 870
	+ f 690 600	+ f 39 735	— f 3 850	— f 37 825	— f 12 800	— f 67 815	— f 22 670

BIJLAGE VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

AFSCHRIFT.

Verklaring.

De Koninklijke Nederlandsche Regeering verklaart zich, voor zoover de vereischte middelen op de Staatsbegrooting ter harer beschikking gesteld worden, bereid het in de bijeenkomst der Koninklijke Nederlandsche en Koninklijke Pruisische afgevaardigden den 16den, 17den en 18den Maart 1886 te Emden opgemaakt plan, betreffende de verlichting van de Beneden-Eems, inzonderheid ten doel hebbende het oprichten van vuren op Borkum, op den Randsel, bij Pilsum, Campen, Watum en Delfzijl, gezamenlijk met de Koninklijke Pruisische Regeering uit te voeren, en wel onder de navolgende voorwaarden:

1°. elke Regeering voert de voor haar grondgebied ontworpen werken, waarvan de kosten voor Pruisen zijn geraamd op R. M. 720 000, zegge zevenhonderd twintig duizend rijksmarken, voor Nederland op R. M. 131 980, zegge honderd een en dertig duizend negenhonderd en tachtig rijksmarken, dus te zamen op R. M. 851 980, zegge achthonderd een en vijftig duizend negenhonderd en tachtig rijksmarken, zelfstandig uit en stelt daarna, zonder medewerking der andere partij, het bedrag der door haar uitgegeven kosten vast;

2°. elke partij draagt de helft der dienovereenkomstig werkelijk uitgegeven gezamenlijke bouwkosten, met deze beperking nochtans, dat de eene partij de andere niet meer dan de voor haar gebied *geraamde* bouwkosten (zie n°. 1) in rekening mag brengen;

3°. voor de uitvoering der werken zijn de jaren 1887 en 1888 bestemd. De betaling van het door de Koninklijke Nederlandsche Regeering aan de Koninklijke Pruisische Regeering (volgens n°. 2) te vergoeden verschil van kosten heeft op de volgende wijze plaats:

op den 31sten December 1887 betaalt de Koninklijke

Nederlandsche Regeering aan de Koninklijke Pruisische Regeering de som van R. M. 79 250, zegge negen en zeventig duizend tweehonderd vijftig rijksmarken, op den 31sten December 1888 de som van R. M. 41 390, zegge een en veertig duizend driehonderd negentig rijksmarken, en op den 31sten December 1889 de som van R. M. 173 370, zegge honderd drie en zeventig duizend driehonderd en zeventig rijksmarken of zooveel minder, als het bedrag der voor alle in het hoofd dezer vermelde werken in werkelijkheid uitgegeven kosten van oprichting zal uitwijzen;

4°. te beginnen met den 1sten Januari 1889 komt het onderhoud der werken voor gemeenschappelijke rekening der beide Staten, zooals reeds met den vuurtoren op Borkum en met de betoning en bebakening der Eems het geval is. Tot dat einde onderhoudt elke partij de op haar gebied zich bevindende werken en zorgt voor het regelmatig beheer der vuren; de daartoe betrekkelijke kosten worden tot den 31sten December 1894 door beide partijen jaarlijks, door tusschenkomst van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken, vereffend, en de helft van het bedrag, dat Pruisen diensvolgens meer heeft uitgegeven dan Nederland, wordt door laatstgenoemden Staat aan Pruisen vergoed. Te beginnen met den 1sten Januari 1895 zal, bij eventueele verlenging der tusschen beide Staten reeds bestaande tot 31 December 1894 loopende schikking, nopens het dragen der onderhoudskosten van de verlichting en de betoning der Eems met opzicht tot de hierbedoelde nieuwe werken, het gemiddeld bedrag der gedurende 1889-94 beiderzijds uitgegeven onderhoudskosten als grondslag te nemen zijn;

5°. van de goedkeuring van het plan op de Staatsbegrooting zal de Koninklijke Nederlandsche Regeering aan de Koninklijke Pruisische Regeering terstond mededeeling doen.

Ter oorkonde der hiervoren aanvaarde verplichtingen, is deze verklaring opgemaakt, welke na uitwisseling tegen eene daarmede overeenkomende verklaring van het Departement van Buitenlandsche Zaken des Duitschen Rijks voor beide partijen van kracht zal zijn.

's Gravenhage, 16 April 1887.

(w. g.) v. KARNEBEEK.

ABSCHRIFT.

Erklärung.

Die Königlich Preussische Regierung erklärt sich — sofern ihr die erforderlichen Mittel durch den Staatshaushaltsetat zur Verfügung gestellt werden — bereit, den in der Conferenz der Königlich Preussischen und der Königlich Niederländischen Kommissare zu Emden am 16, 17 und 18 März 1886 vereinbarten Plan einer Beleuchtung der

Unten-Ems, welcher ins besondere die Errichtung von Feuern auf Borkum, auf den Randsel, bei Pilsum, Campen, Watum und Delfzijl zum Gegenstände hat, gemeinsam mit der Königlich Niederländischen Regierung zur Ausführung zu bringen und zwar unter nachstehenden Bedingungen:

1°. Jede Regierung bringt die auf ihrem Gebiete projektirten Anlagen, deren Kosten für Preussen auf M. 720 000 geschrieben: »Sieben hundert zwanzigtausend Mark«, für die Niederlande auf M. 131 980, geschrieben: Ein hundert ein und dreissigtausend neun hundert und achtzig Mark zusammen, also auf M. 851 980, geschrieben: acht

hundert ein und fünfzigtausend neun hundert und achtzig Mark veranschlagt sind, selbständig zur Ausführung und stellt demnächst den von ihr verausgabten Kostenbetrag ohne Mitwirkung des anderen Theiles fest;

20. Jeder Theil trägt die Hälfte der danach thatsächlich verausgabten gesamt Baukosten indess mit der Beschränkung, dass kein Theil dem andern mehr als die für sein Gebiet *veranschlagten* Baukosten (siehe n°. 1) in Rechnung stellen darf;

30. Für die Ausführung der Bauten sind die Jahre 1887 und 1888 in Aussicht genommen. Die Zahlung der von der Königlich Niederländischen Regierung an die Königlich Preussische Regierung (nach n°. 2) zu erstattenden Differenz findet statt wie folgt:

am 31 December 1887 zahlt die Königlich Niederländische Regierung an die Preussische Regierung die Summe von R. M. 79 250, geschrieben: Neun und siebenzigtausend zwei hundert und fünfzig Mark, am 31 December 1888 die Summe von R. M. 41 390, geschrieben: Ein und vierzigtausend drei hundert und neunzig Mark und am 31 December 1889 die Summe von R. M. 173 370, geschrieben: Ein hundert drei und siebenzigtausend drei hundert und siebenzig Mark, oder so viel weniger als aus dem Betrag der wirklich ausgegebene Errichtungskosten hervorgehen wird;

40. vom 1 Januar 1889 an erfolgt die Unterhaltung der sammtlichen Anlagen für gemeinsame Rechnung beider Staaten, wie solches bereits hinsichtlich des auf Borkum

befindlichen Leuchthurms und der Betonung und Bebauung der Ems der Fall ist. Zu dem Zwecke unterhält jeder Theil die auf seinem Gebiete befindlichen Anlagen und sorgt für den ordnungsmässigen Betrieb der Feuer; die betreffenden Kosten werden bis zum 31 December 1894 alljährlich von beiden Theilen durch Vermittelung des auswärtigen Amtes liquidirt und die Hälfte des Betrages den darnach Preussen mehr als die Niederlande ausgegeben hat, von letzteren an Preussen erstattet. Vom 1 Januar 1895 ab wird bei einer etwaigen Verlängerung des zwischen beiden Staaten bereits bestehenden, bis zum 31 December 1894 laufenden Abkommens über die Trägung der Unterhaltungskosten der Emsbeleuchtung und Betonung hinsichtlich der hier in Rede stehenden neuen Anlagen der Durchschnittsbetrag der für 1889-94 beiderseits verausgabten Unterhaltungskosten zum Ansatz zu bringen sein;

50. von der erfolgten Genehmigung der Projekts durch den Staatshaushaltsetat wird die Königlich Preussische Regierung der Königlich Niederländischen Regierung alsbald Mittheilung machen.

Zur Urkund der vorstehend übernommenen Verpflichtungen ist die gegenwärtige Erklärung ausgefertigt worden, welche nach erfolgten Auswechslung gegen ein übereinstimmende Erklärung des Königlich Niederländischen Ministeriums der Auswärtigen Angelegenheiten für beide Theile Kraft und Wirksamkeit haben soll.

Berlin, den 10 April 1887.

(get.) Graf BISMARCK.